

Een zonnebadende Buizerd *Buteo buteo*

Rob G. Bijlsma

Op 7 juli 2001 werd ik opgebeld door de eigenaar van de patatkraam bij het Canadameer tussen Wateren en Appelscha: 'een Buizerd die niet kan vliegen maar nog wel stevig van zich afklauwt.' Tsja, wat moet je met zo'n beest. Ik ben er niet happig op kneuzen *coûte que coûte* in leven te houden. Echter, eerder die dag had ik samen met Petra de Goeij en Theunis Piersma al de teloorgang van een wespennest van nabij meegemaakt; de enige overlevende van dat drama -een jonkie van zes dagen oud- hadden we meegenomen in de hoop het op een ander nest te kunnen bijplaatsen (hierover meer in de volgende Takkeling). Aan deze marginale actie kon nog wel een tweede worden toegevoegd; één à twee goede daden per broedseizoen mogen me vergund zijn. Dus die Buizerd opgehaald. Inderdaad, een jong van dit jaar met een hangende linkervleugel en sterk vermagerd, maar behoorlijk tierig. Zo te zien niets gebroken. De vogel woog nog maar 535 gram bij een vleugellengte van 382 mm.

In de daaropvolgende dagen verorberde de Buizerd eigenhandig de bosmuizen die ik voor hem klaarlegde. Zijn vliegvermogen verbeterde allengs van non-existent naar behendig van tak naar tak hoppen en afstanden vliegen van 3-4 meter. De linkervleugel bleef wat hangen, maar blijkbaar toch niet zó erg dat vliegen geheel onmogelijk was. Op 20 juli liet ik hem los bij een gewicht van 615 gram. Niet bepaald een dikzak, maar het was dan ook een mannetje van klein postuur. Vliegen ging moeizaam. Het was meer veredeld fladderen. Vooral in de eerste twee weken na loslating was zijn actieradius beperkt. Op vaste plekken legde ik muizen, mollen (afkomstig uit de tuin van Maria Quist) en verkeersslachtoffers neer. Ondertussen probeerde hij rond mijn ven groene kikkers te vangen in de ondiepe delen. Zelden succesvol, en soms resulterend in een nat verenpak waardoor vliegen helemaal onmogelijk werd. Op die manier kon ik hem op 30 juli nog eenmaal vangen: hij woog toen nog steeds maar 600 gram! Niettemin was er progressie zichtbaar. In wankel vlucht werden steeds langere afstanden afgelegd (10-50 m), de vleugelslag werd geleidelijk stabiel, de landingen eindigden niet meer in crashes. Kortom, de kneus werd een echte Buizerd. Overigens wel eentje die liever lui dan moe is en maar wat graag zijn dagelijkse portie -door mij bijeengesprokkeld- vlees komt scoren. Dat laatste heeft echter een voordeel. Zonder veel moeite kan ik nu van zeer nabij een Buizerd observeren onder verder natuurlijke omstandigheden. De vogel is lang niet zo tam als Warpje een paar jaar geleden (voor wie het vergeten is: een jonge Wespennest die tam werd als een hond; Bijlsma 1997), maar gebruikt desondanks mijn huis en directe omgeving als zit-, bad-, jaag- en slaapplek. Mits voorzichtig bewegend is er dus van alles aan zo'n vogel te zien.

De zonnebaden

Canada, want zo heb ik hem gedoopt, had de gewoonte na een schranspartij op het rieten dak van mijn schuur te gaan zitten uitbuiken. Daar betrapte ik hem op 17 augustus 2001, om 11.15 uur, voor het eerst zonnend. Niet zoals Warp en andere Wespendienven dat doen, staand met vleugels in deltahouding en gespreide staart (Bijlsma 1997) of staand met wijd uitstaande vleugels (Dijkstra 2000), maar liggend met gespreide vleugels en de staart slechts iets gespreid (Foto 1). Deze houding nam hij aan op het moment dat de felle zon vrijwel loodrecht op het dak scheen; de rug was naar de zon toegekeerd. De buitentemperatuur was 22°C in de schaduw en moet dus voor de vogel zelf aanmerkelijk hoger hebben gelegen. De eerste zonsessie nam ruim 10 minuten in beslag. In tegenstelling tot de Wespendienven hield hij de snavel gesloten en keek hij alert in het rond. Exact dezelfde zonhouding nam hij op 27 augustus aan (13.20 uur, buitentemperatuur in de schaduw 30°C), wederom op het schuurdak en nu zelfs kort volhardend toen de linkervleugel in de schaduw van een beuk kwam te liggen (Foto 2). De snavel bleef opnieuw gesloten, de staart werd licht gespreid zodat de stuit vol in het zonlicht kwam. De kleine veren op kop, nek, mantel en vleugels bleven vlak liggen. Deze zonsessie duurde ruim zeven minuten, en ging over in een lighouding met ingetrokken vleugels (Foto 3) en uiteindelijk in een staande houding en poetsend (Foto 4). Tot nu toe, 16 september 2001, zijn dit de enige keren geweest dat ik hem zonnend betrapte.

Foto 1. Juvenile Buizerd zonnend op schuurdak, Bokkenleegte, Berkenheuvel, 17 augustus 2001 (Rob Bijlsma). *Juvenile Common Buzzard sunning, 17 August 2001.*

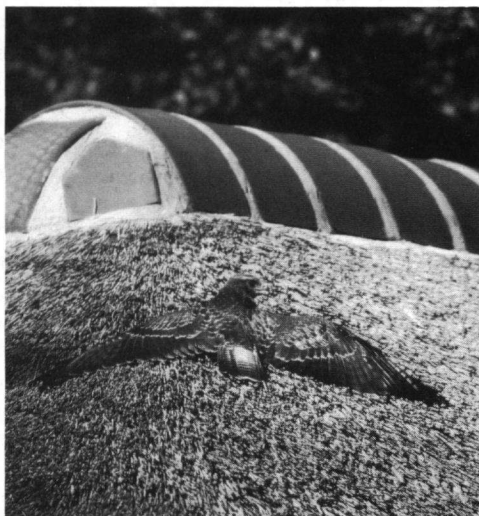

Foto 2. Juvenile Buizerd opnieuw zonnend op schuurdak, Bokkenleegte, Berkenheuvel, 27 augustus 2001 (Rob Bijlsma). *Juvenile Common Buzzard sunning, 27 August 2001.*

Foto 3. Jonge Buizerd kort na verlaten van zonhouding, maar stuit nog geëxponeerd in liggende positie, Berkenheuvel, 27 augustus 2001 (Rob Bijlsma). *Juvenile Common Buzzard, about to resume normal position after full-spreadeagle sunning posture, but still with exposed rump, 27 August 2001.*

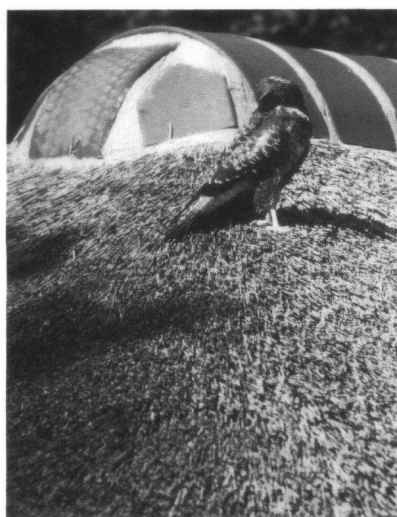

Foto 4. Jonge Buizerd heeft liggende positie verlaten en is overgegaan op het poetsen van rugveren, Berkenheuvel, 27 augustus 2001 (Rob Bijlsma). *Juvenile Common Buzzard preening mantle feathers after having left its lying position during the preceding sunbath, 27 August 2001.*

Discussie

Een eerder door Ron Poschkens beschreven zonnende Buizerd deed dat óók liggend (Bijlsma *et al.* 1999). Dit is eveneens bekend van Zwarte Arend, Secretarissvogel, Slecht-, Gier-, Lanner-, Prairie- en Boomvalk, Cooper's Havik en Sperwer (Simmons 1986, Potters 2000). Mijn Buizerd ging willens en wetens, en vrijwel op het heetst van de dag, met zijn rug naar de zon gekeerd op een hellend vlak liggen, waardoor de zon bijna rechtstandig op zijn rug viel. Alleen op 17 augustus was er vliezige bewolking, waardoor de zon in eerste instantie suboptimaal scheen; de vogel begon te zonnen op het moment dat de zon door het vlies brak en aanzienlijk aan kracht won. Deze reactie op variaties in zonnekracht zag ik ook bij Warp, de Wespendif in 1997 (Bijlsma 1997). Op 27 augustus was het echter de hele dag onbewolkt en tropisch warm. De Buizerd bleef toen kort met gespreide vleugels liggen terwijl een deel van zijn lijf al werd beschaduwde. Dat heb ik mijn Wespendifen nooit zien doen; die hielden acuut op met zonnen zodra de zon aan kracht inboette.

Thermoregulatie

Gezien de tijd van het jaar (augustus), tijd van de dag (rond middaguur) en het constant warme/hete weer op de betreffende dagen, verwacht ik niet dat het hier om een thermoregulerende maatregel ging. In de gematigde klimaatszone kun je je voorstellen dat vogels de zon gebruiken om bij gemiddeld lage omgevings-temperaturen in de thermoneutrale zone te komen. Op die manier wordt energie gespaard die anders aan temperatuursregulatie had moeten worden besteed. Maar dat verklaart niet waarom vogels in Europa vooral van april tot en met september zonnebaden (het warme deel van het jaar), en dan ook nog op het heetst van de dag (Stainton 1982, Prinzinger 1983). Ook roofvogels beperken zich vrijwel geheel tot die tijdvakken (zie literatuurlijst).

Aan de andere kant was het opmerkelijk dat Canada, ondanks langdurige blootstelling aan felle zon, geen signalen van hittestress vertoonde: geen veren die omhoog gingen staan ter koeling, en slechts zeer kort hijgend met de snavel ietsje open (Foto 2) om overtollige hitte kwijt te raken (wat Warp wel veelvuldig deed). Waar was de vogel dan wel mee bezig?

Ectoparasieten

Het idee dat ectoparasieten mobieler worden, en dus makkelijker kunnen worden verwijderd, indien beschenen door felle zon, is maar beperkt juist. Ik vermoed dat poetsen daarvoor een betere strategie is. Iedere ringer van nestjonge roofvogels weet dat luisvliegen actief worden zodra je met meetapparatuur tussen de veren gaat morrelen (meet maar eens een P8 of staart met een liniaal). Het verwijderen van Mallophaga is echter van een geheel andere orde, omdat die vaak buiten bereik van de snavel zitten en dus nauwelijks actief kunnen worden verwijderd (Clayton 1991). Aan de andere kant is bekend dat sommige parasieten gevoelig zijn voor UV-straling en doodgaan of uitdrogen na blootstelling aan zonnestralen (Prinzinger 1983). Mijn Buizerd heb ik grondig bekeken voordat ik hem losliet; luisvliegen, veerluizen, mijten noch teken trof ik op hem aan. Na een zonsessie begon de vogel overigens wel te poetsen (Foto 4), wat mogelijk als reactie op het zonnen kan worden gezien.

Synthese van vitamine D

Vitamine D wordt overwegend via synthetisering van provitamine D door de vogel zelf aangemaakt. Opname via voedsel komt weinig voor omdat het slechts in de lever van vissen en in eieren in noemenswaardige hoeveelheden wordt aangetroffen (Prinzinger 1983). De synthese van provitamine D naar vitamine D komt door middel van UV-straling op de huid tot stand. De productie van provitamine D in de vetklieren van de stuit wordt door instraling van de zon bevorderd. Via de snavel wordt dit over de veren verspreid tijdens het poetsen, waarna UV-straling zorgt voor omzetting in vitamine D. Bij gebrek aan dit vitamine treedt bij jonge duiven rachitis op (Prinzinger 1983). Zonnebaden kan dus een belangrijke rol spelen in het proces van synthetisering. Let in dit verband op de naar de zon gekeerde stuit (Foto 1 en 2).

Evenzeer speelt instraling van zonlicht op de huid een rol bij aanmaak van vitamine D, ook zonder inwrijving met vet uit de stuitklier (Kennedy 1968, Simmons 1986). Al met al valt niet goed te beoordelen welke functie het zonnebad vervult. De kans is echter groot dat veeronderhoud -op enigerlei wijze- in het geding is.

Dank

J.M.G. Plat van snackbar Canada was begaan met het lot van de Buizerd, en Theunis en Petra waren zo goed de vogel per automobiel op te halen.

Summary: A sunbathing Common Buzzard *Buteo buteo*

On 17 and 27 August 2001 (at 11.15 and 13.20 hr respectively), a juvenile Common Buzzard adopted a full-spread-eagle sunning posture on the sun-exposed roof of a barn in the northern Netherlands. Ambient temperatures were 22 and 30°C respectively. On 17 August it was partly overcast, and the bird started sunning after the sun reappeared from behind clouds. On 27 August, clouds were lacking. In both cases, the bird had been eating first, using the barn as a resting site for preening and sunbathing. The bird was lying on the sloping roof, back turned toward the sun and with rectrices only slightly spread (Photo 1, 2). It was vigilant all the time. Even on 27 August (30°C), the bird did not show any signs of heat stress: coverts nor feathers from mantle, head or neck were fluffed, the bill was closed and panting was of short duration (Photo 2). After sunbathing for 7-10 minutes, the bird closed its wings (Photo 3) and started preening for several minutes (Photo 4). This bird was taken into captivity on 7 July (left wing slightly damaged, bird unable to fly) and released on 20 July, when ectoparasites were absent (chewing lice, louse-flies, ticks or mites).

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1997. Zon-gedrag van een Wespendif *Pernis apivorus*. De Takkeling 5(3): 31-37.
- Bijlsma R.G., van den Brink B., Koks B., Poschkens R. & de Vlaming P. 1999. Zon-gedrag van Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*, Havik *Accipiter gentilis*, Sperwer *A. nisus* en Buizerd *Buteo buteo*. De Takkeling 7: 107-112.
- Clayton D.H. 1991. Coevolution of avian grooming and ectoparasite avoidance. In: Loye J.E. & Zuk M. (eds.), Bird-parasite interactions: ecology, evolution and behaviour: 258-289. Oxford University Press, Oxford.
- Dijkstra A. 2000. Een andere vorm van 'echt' zon-gedrag bij de Wespendif *Pernis apivorus*? De Takkeling 8: 106-107.
- Kennedy R.J. 1968. The role of sunbathing in birds. Brit. Birds 61: 320-322.
- Potters H. 2000. Ook Boomvalken *Falco subbuteo* nemen wel eens een zonnebad. De Takkeling 9: 159-160.
- Prinzinger R. 1983. Sonnenbaden bei Vögeln. Ökol. Vogel 5: 41-62.
- Simmons K.E.L. 1986. The sunning behaviour of birds. Bristol Ornithological Club, Bristol.
- Stainton J.M. 1982. Timing of bathing, dusting and sunning. Brit. Birds 75: 65-86.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse.